

P R Z E G L Ą D Z A C H O D N I O P O M O R S K I
ROCZNIK XXXI (LX) ROK 2016 ZESZYT 4

S T U D I A I R O Z P R A W Y

ANNA SZCZEPAŃSKA-DUDZIAK*

OBYWATELSKI I SAMORZĄDOWY WYMIAR POLSKIEJ
DYPLMACJI NA PRZYKŁADZIE WSPÓŁPRACY ZAGRANICZNEJ
WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO W LATACH 2012–2015

Słowa kluczowe: dyplomacja samorządowa, samorząd terytorialny, polityka zagraniczna, współpraca międzynarodowa

Keywords: municipal diplomacy, local government, foreign policy, international cooperation

Wprowadzenie

Współczesne stosunki międzynarodowe są realizowane przez państwa oraz podmioty niepaństwowe za pomocą niestandardowych instrumentów dyplomacji, do których zaliczamy jej wymiar obywatelski i samorządowy. Współpraca zagraniczna samorządów, transgraniczne kontakty na poziomie lokalnym, kontakty organizacji społecznych, szkół, uczelni i instytucji kultury, utrzymywane od lat 90. XX wieku w ramach współpracy transgranicznej, stanowią cenne dopełnienie działań podejmowanych przez rząd w sferze polityki zagranicznej. Narzędzia dyplomacji publicznej oraz jej wymiaru samorządowego i obywatelskiego są współcześnie wykorzystywane do realizacji celów polskiej polityki zagranicznej i jej *soft power*, wpływając na kształtowanie pozytywnego wizerunku Polski jako kraju otwartego na współpracę, odpowiedzialnego partnera.

* Dr hab. Anna Szczepańska-Dudziak prof. US, Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Szczecińskiego, e-mail: szczepanska.anna@whus.pl.

Polskie województwa, korzystając z możliwości, jakie dają zapisy ustawy o samorządzie wojewódzkim (1988 r.), nawiązały współpracę transgraniczną i międzyregionalną, stanowiącą czynnik stymulujący rozwój nie tylko regionów przygranicznych, ale i całego kraju.

Tematem artykułu jest samorządowy wymiar polskiej polityki zagranicznej realizowany przez jednostki samorządu terytorialnego i inne podmioty we współpracy z Ministerstwem Spraw Zagranicznych. Analizowane studium przypadku stanowi współpraca międzynarodowa województwa zachodniopomorskiego, partnerskie porozumienia oraz wszelkie inicjatywy zagraniczne podejmowane w latach 2012–2015, kiedy dyplomacja samorządowa stała się ważnym elementem realizacji dyplomacji publicznej Polski. Analizie poddano działania prowadzone w tej sferze przez Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego oraz Regionalny Ośrodek Debaty Międzynarodowej, jak również wybrane podmioty działające na terenie województwa.

Celem opracowania jest analiza celów i działań dyplomacji samorządowej i ich realizacja przez województwo zachodniopomorskie, oraz określenie zależności między priorytetami polskiej polityki zagranicznej a kierunkami współpracy międzynarodowej województwa.

Zakres i intensywność działań prowadzonych na terenie województwa zachodniopomorskiego przez jednostki samorządu terytorialnego, instytucje kultury, placówki oświatowe, naukowe, uczelnie wyższe czy organizacje pozarządowe, wymaga całościowego opracowania. Jego podstawę powinny stanowić badania prowadzone przez specjalistów z zakresu socjologii i politologii, przy współpracy z przedstawicielami urzędów samorządowych¹. Szeroka analiza, oparta na badaniach ankietowych, może dać pełny obraz współpracy międzynarodowej prowadzonej przez wszystkie podmioty utrzymujące kontakty z zagranicą. Jedyne taki raport będzie w stanie dać odpowiedź na pytanie o potencjał Zachodniopomorskiego w dziedzinie współpracy zagranicznej, jej zakres i koordynację działań różnych podmiotów utrzymujących kontakty międzynarodowe. Możliwa będzie także ocena efektywności i skuteczności działań dyplomacji samorządowej oraz jej wpływu na rozwój regionu i jego promocję za granicą. W interesie lokalnych samorządów oraz władz wojewódzkich jest doprowadzenie do powstania opracowania poświęconego dyplomacji samorządowej województwa

¹ W badaniach PISM opublikowanych w raporcie A. Skorupskiej, *Dyplomacja samorządowa. Efektywność i perspektywy*, Warszawa 2015, wzięły udział jedynie: Szczecin, Barlinek, Stargard Szczeciński, Koszalin.

zachodniopomorskiego. Przykładem niech będą raporty zrealizowane przez województwo podlaskie czy ostatnio także wielkopolskie².

Samorządowy i obywatelski wymiar polskiej polityki zagranicznej 2012–2015

O wzroście znaczenia samorządowego i obywatelskiego wymiaru polskiej polityki zagranicznej, uzupełniającego i często inspirującego działania władz centralnych, świadczą kroki podejmowane przez rząd Polski, w tym resort spraw zagranicznych. Patronat MSZ oraz wsparcie finansowe dla międzynarodowych działań regionów wpisują się w koncepcję polskiej polityki zagranicznej zawartą w rządowym dokumencie *Priorytety Polskiej Polityki Zagranicznej na lata 2012–2016*³. Jednym z zadań polskiej dyplomacji jest poprawa wizerunku państwa, na który wpływ mają także obywatele, poprzez działania tzw. trzeciego sektora – organizacje pozarządowe, współpracę transgraniczną, współpracę miast partnerskich. Dyplomacja publiczna oraz instrumenty wsparcia obywatelskiego i samorządowego wymiaru polskiej dyplomacji służą realizacji projektów, których celem jest rozwój współpracy międzynarodowej Polski na poziomie obywatelskim, budowa pozytywnego wizerunku Polski za granicą, rozszerzenie społecznej debaty na temat polskiej polityki zagranicznej oraz wzmocnienie jej merytorycznego i eksperckiego zaplecza⁴. W sejmowym exposé prezentującym program polityki zagranicznej Polski w 2015 roku minister Grzegorz Schetyna potwierdził realizowaną od kilku lat intensywną współpracę z samorządami, polegającą na praktycznej pomocy w tworzeniu strategii współpracy zagranicznej, wspieraniu zagranicznych inicjatyw samorządowych, stanowiących ważny

² A. Fuksiewicz, A. Łada, Ł. Wenerski, *Współpraca zagraniczna polskich samorządów – wnioski z badań*, ISP, Warszawa 2012; J. Poleszczuk i in., *Samorządowa i obywatelska współpraca transgraniczna w województwie podlaskim*, Białystok 2013; A. Skorupska, *Dyplomacja samorządowa. Przykład Wielkopolski*, Warszawa 2015.

³ *Informacja ministra spraw zagranicznych R. Sikorskiego o założeniach polskiej polityki zagranicznej w 2012 r.*, www.msz.gov.pl (dostęp 20.07.2015); *Priorytety Polityki Zagranicznej RP 2012–2016*, Warszawa, marzec 2012, s. 24–24, www.msz.gov.pl (dostęp 13.08.2014); R. Sikorski, *Dyplomacja bliska obywatelom*, w: *Polska polityka zagraniczna. Perspektywa samorządów i obywateli*, ThinkThank, Ośrodek Dialogu i Analiz, Warszawa 2012, s. 4–6.

⁴ *Wymiar samorządowy i obywatelski polskiej polityki zagranicznej*, www.msz.gov.pl (dostęp 2.08.2015); A. Tuz, *Współpraca MSZ z organizacjami pozarządowymi i samorządami przy realizacji wybranych zadań z zakresu współpracy międzynarodowej*, www.msz.gov.pl (dostęp 2.09.2015).

czynnik wpływający na rozwój przedsiębiorstw, wzrost gospodarczy oraz budowę międzynarodowej pozycji miast i regionów⁵.

Jednostki samorządu terytorialnego oraz inne podmioty działające w regionach korzystają z krajowych i zagranicznych funduszy, realizując współpracę z zagranicznymi partnerami, utrzymując różnorodne formy kontaktów z Polonią i Polakami czy też promując region. Poza narzędziem wsparcia finansowego dla działań regionów, jakim są granty na projekty, przyznawane corocznie w procedurze konkursowej (w latach 2013–2014 dofinansowano w ramach wsparcia obywatelskiego i samorządowego wymiaru polskiej polityki zagranicznej 218 projektów na kwotę 21 mln zł, środki dostępne w 2015 roku to 3,4 mln zł), utworzono w strukturze MSZ Wydział ds. Wymiaru Samorządowego i Obywatelskiego Polskiej Polityki Zagranicznej. Ministerstwo Spraw Zagranicznych wspiera merytorycznie samorządy i organizacje pozarządowe poprzez uczestnictwo przedstawicieli resortu w spotkaniach informacyjnych i konsultacyjnych, udostępniając bazy danych, analizy i publikacje, biorąc udział w realizacji przedsięwzięć podejmowanych w ramach współpracy międzynarodowej. Wspieraniu współpracy między MSZ z samorządami w dziedzinie współpracy międzynarodowej, informowaniu o zadaniach polskiej polityki zagranicznej służą utworzone 1 kwietnia 2013 roku Regionalne Ośrodki Debaty Międzynarodowej, będące jednym z instrumentów służących rozwojowi współpracy zagranicznej na poziomie obywatelskim. W zamierzeniach MSZ mają za zadanie aktywnie wpływać na współpracę międzynarodową regionów. Wspieranie dyplomacji obywatelskiej przez RODM stwarza szansę na poszerzenie zakresu debaty społecznej na temat zadań polskiej polityki zagranicznej, a poprzez realizację projektów edukacyjnych inspiruje dyskusję o polityce zagranicznej na szczeblu lokalnym⁶.

Osobnej analizy wymaga zagadnienie współpracy między MSZ i polską służbą zagraniczną oraz samorządem terytorialnym. Przedstawiciele samorządów województw już w 2009 roku zadeklarowali wolę współpracy z MSZ i placówkami dyplomatycznymi (zwłaszcza Wydziałami Promocji Handlu i Inwestycji)

⁵ Informacja ministra spraw zagranicznych Grzegorza Schetyny o zadaniach polskiej polityki zagranicznej w 2015 r., www.msz.gov.pl (dostęp 2.07.2015).

⁶ Minister Schetyna na Zgromadzeniu Ogólnym Związku Województw RP, Poznań 5 marca 2014, www.msz.gov.pl (dostęp 5.07.2015); *Wsparcie obywatelskiego i samorządowego wymiaru polskiej polityki zagranicznej 2013 – samorządy lokalne a Unia Europejska – w przeddzień 10-lecia akcesji*, www.samorzad.info.pl (dostęp 8.08.2015); *Polityka międzynarodowa w regionalnym wydaniu*, www.msz.gov.pl (dostęp 8.08.2013); Konkurs – Wsparcie samorządowego i obywatelskiego wymiaru polskiej polityki zagranicznej 2015, www.msz.gov.pl (dostęp 10.09.2015).

w dziedzinie promocji gospodarczej kraju oraz uporządkowania kwestii związanych ze stosowaniem określenia „inicjatywa zagraniczna”. W celu lepszego przepływu informacji między Centralą a regionami postulowali ustanowienie stałego łącznika odpowiedzialnego w MSZ za kontakty z samorządami, a także oczekiwali wsparcia i poradnictwa merytorycznego⁷. Konwent Marszałków, nawiązując do Priorytetów Polskiej Polityki Zagranicznej 2012–2016, wyrażał gotowość współpracy z placówkami dyplomatycznymi i jednostkami administracji centralnej w dziedzinie kontaktów międzynarodowych i promocji regionów.

Potrzebę takiej współpracy w celu realizacji interesów Polski i jej regionów dobrze rozumiało MSZ, które skierowało do marszałków województw propozycję dotyczącą opracowania regionalnych strategii współpracy zagranicznej oraz wytypowania inicjatyw lokalnych realizujących obywatelski wymiar polityki zagranicznej. Resort spraw zagranicznych ze swej strony udzielił wsparcia dla małych projektów, wspólnych dla MSZ i samorządów, a następnie ogłosił konkurs na duże projekty realizowane przez organizacje pozarządowe i samorządy. Wspierano w ten sposób działania na rzecz włączania jak najszerszych kręgów społecznych i eksperckich do debaty na temat polskiej polityki zagranicznej. Jednocześnie stworzono nowe narzędzia dla realizacji polskiej polityki zagranicznej na poziomie obywatelskim, pomagające rozwijać współpracę międzynarodową istotną z punktu widzenia rozwoju gospodarczego, społecznego i kulturalnego regionów.

Samorządy stały się dla rządu ważnymi partnerami w formułowaniu priorytetów i zadań polskiej polityki zagranicznej. Dobre efekty współpracy zależą od zdefiniowania wspólnych celów, dobrej koordynacji działań, wymiany informacji oraz wypracowania dobrych praktyk⁸. Takich efektów współpracy oczekiwali też samorządowcy.

Polskie samorządy po 1989 roku prowadziły współpracę zagraniczną na podstawie przepisów prawa międzynarodowego oraz krajowego. Europejska Konwencja Ramowa o Współpracy Transgranicznej między Wspólnotami i Władzami Terytorialnymi z 1980 roku, Europejska Karta Samorządu Terytorialnego z 1985 roku czy też Konstytucja RP z 1997 roku oraz ustawa o samorządzie

⁷ *Polska polityka zagraniczna...*, s. 12–14; Stanowisko Konwentu Marszałków Województw RP z 18 kwietnia 2012 r. w sprawie współdziałania administracji rządowej oraz województw w zakresie inicjatyw współpracy międzynarodowej, 18 kwietnia 2012 r.

⁸ Wystąpienie ministra G. Schetyny na Zgromadzeniu Ogólnym Związku Województw RP, Poznań, 5 marca 2014, www.msz.gov.pl (dostęp 24.09.2015).

terytorialnym z 1990 roku dawały samorządom prawo przystępowania do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych, nakładając jednocześnie na sejmiki województw obowiązek uchwalania priorytetów i kierunków tej współpracy zagranicznej. Zgodnie z ustawą z 15 września 2000 roku o zasadach przystępowania do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych, JST zostały zobligowane do kierowania się prawem RP, uwzględniania celów polskiej polityki zagranicznej oraz uzyskania zgody ministra spraw zagranicznych i jego akceptacji dla priorytetów współpracy zagranicznej województwa⁹.

Współpraca polskich województw przygranicznych zyskała na intensywności w latach 90. XX wieku i w okresie starań o akcesję do Unii Europejskiej, kiedy polskie samorzady czerpały z doświadczeń państw Europy Zachodniej oraz korzystały z funduszy przedakcesyjnych. Do 2004 roku polskie regiony najintensywniej rozwinęły współpracę z zagranicznymi partnerami w sferze kultury, wymiany młodzieży, turystyki, gospodarki. Jedną z form współpracy, kontynuowaną i rozwijaną do dziś, są euroregiony.

Każde polskie województwo zdecydowało się na organizację w Brukseli Regionalnych Biur, promujących regiony i wspierających kontakty międzynarodowe JST oraz innych podmiotów. Powoływane są one na podstawie uchwały sejmiku województwa, za zgodą MSZ, a ich działania koordynują wydziały Urzędów Marszałkowskich zajmujące się współpracą zagraniczną¹⁰.

Powstanie w 2006 roku Europejskiego Ugrupowania Współpracy Terytorialnej stworzyło większe możliwości rozwoju współpracy zagranicznej nie tylko tych regionów, które są położone przy granicy państwa. Według badań prowadzonych przez Polski Instytut Spraw Międzynarodowych w 2012 roku, aż 72% samorządów w Polsce utrzymywało kontakty zagraniczne i – co ważne – posiadało opracowane strategie współpracy oraz konsultowało je z organizacjami pozarządowymi i obywatelami. Zarówno w 2012 roku, jak i według danych na

⁹ Europejska Konwencja Ramowa o Współpracy Transgranicznej między Wspólnotami i Władzami Terytorialnymi, Madryt, 21 maja 1980, Dz.U. 1993, nr 6, poz. 287; Europejska Karta Samorządu Terytorialnego, Strasburg, 15 października 1985, Dz.U. 1994, nr 124, poz. 607; Konstytucja RP 1997 r., Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483; Ustawa o samorządzie terytorialnym z 8 marca 1990, Dz.U. 1990, nr 16, poz. 95; Ustawa o zasadach przystępowania jednostek samorządu terytorialnego do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych z 15 września 2000, Dz.U. 2000, nr 91, poz. 1009; A. Skorupska, *Dyplomacja samorządowa. Efektywność...*, s. 14–16.

¹⁰ W. Hryniewiecka-Filipkowska, *Dyplomacja czy delegacja samorządowa za granicą? Charakter Zagranicznych Biur Polskich Województw*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2012, nr 12, repozytorium www.uwb.edu.pl (dostęp 15.09.2015).

2015 rok, tradycyjnie najważniejszym partnerem dla polskich JST są niemieckie samorządy, następnie te z Ukrainy, Włoch, Francji, Szwecji, Czech, Słowacji. Na różnym poziomie intensywności utrzymywane są międzynarodowe relacje z tak trudnymi dziś partnerami, jak Rosja i Białoruś¹¹.

Jednym z najważniejszych motywów skłaniających samorządy do nawiązywania kontaktów jest rozwój gospodarczy oraz zyskiwanie wymiernych korzyści dla przedsiębiorców, promocja gmin i regionu. W tej dziedzinie wsparciem dla JST oraz podmiotów gospodarczych, polskich przedsiębiorców, jest Polska Agencja Informacji i Inwestycji Zagranicznych oraz polska dyplomacja ekonomiczna (Wydziały Ekonomiczne i WPHI placówek dyplomatycznych i konsularnych), wreszcie – izby gospodarcze. Najpopularniejszymi narzędziami realizacji interesów gospodarczych regionów są misje gospodarcze, uczestnictwo w targach i seminariach, promocja i nawiązywanie kontaktów biznesowych za granicą, a także spoty i reklamy w TV i Internecie. Szczególnie ważne jest umiejętne wykorzystanie potencjału, jakim dysponują polskie regiony, dla wspierania dyplomacji ekonomicznej Polski i promocji kraju, bowiem, jak podkreślają samorządowcy, najistotniejszą trudność w utrzymywaniu kontaktów stanowi właśnie brak pieniędzy.

Inne płaszczyzny współpracy międzynarodowej samorządów to infrastruktura, energetyka, ochrona środowiska, edukacja, kultura, sport czy idea miast partnerskich, wymiana młodzieży. Swoistą wizytówką regionów są także uczelnie wyższe nawiązujące kontakty ze środowiskami naukowymi i dydaktycznymi partnerskich uczelni. Wśród wymienionych obszarów współpracy, po 2004 roku dominujące stały się realizowane przez samorządy kontakty kulturalne – konferencje, warsztaty, seminaria, festiwale, dni kultury, konkursy i wystawy – których blisko połowa jest finansowana w ramach unijnych projektów¹².

Poza niedostatkiem środków na finansowanie przedsięwzięć w ramach międzynarodowej współpracy JST poważną przeszkodą był brak wykwalifikowanych,

¹¹ *Aktywność polskich samorządów na arenie międzynarodowej: formy, możliwości, wyzwania – wnioski z badania ankietowego*, www.isp.gov.pl (dostęp 12.07.2015), s. 2–6; A. Skorupska, *Dyplomacja samorządowa, Efektywność...*, s. 17–43; teźże, *Dyplomacja samorządowa. Przykład Wielkopolski...*, s. 5–40.

¹² K. Żurek, *Aktywni, ale niedoinformowani przez rząd*, w: *Polska polityka zagraniczna...*, s. 34–41; tegoż, *Budowanie trwałych więzi wymaga wsparcia*, w: *Polska polityka zagraniczna...*, s. 42–45; *Współpraca międzynarodowa jednostek samorządu terytorialnego*, red. M. Nataneł, Regionalny Ośrodek Debaty Międzynarodowej, Kraków 2013, www.regiony.org.pl (dostęp 2.11.2015).

specjalistycznych i znających języki obce, urzędników. Z biegiem czasu w urzędach samorządowych powstały struktury zatrudniające profesjonalne kadry, odpowiedzialne za rozwój współpracy międzynarodowej. W przypadku Urzędu Marszałkowskiego taką rolę pełni obecnie Wydział Współpracy Terytorialnej. Natomiast środki finansowe, jakimi dysponują Urzędy Marszałkowskie, są wydatkowane na działalność własną i projekty, jak też na dofinansowanie działań innych podmiotów w regionie prowadzących współpracę z zagranicznymi partnerami.

W 2012 roku samorzady utworzyły platformę współpracy między władzami lokalnymi a rządowymi, jaką jest Stała Ogólnopolska Konferencja Współpracy Międzynarodowej Samorządów, której pomysłodawcą był marszałek województwa Wielkopolskiego¹³. Zakładano, że spotkania tego gremium powinny odbywać się cyklicznie, za każdym razem w innym mieście, a ich celem miałyby być stworzenie ram dla współpracy samorządów rozwijających kontakty i inicjatywy zagraniczne, wypracowanie dobrych praktyk tej współpracy oraz praktycznych rozwiązań¹⁴. Tematem pierwszego spotkania była „Współpraca międzynarodowa samorządów a priorytety polskiej polityki zagranicznej”. Wtedy też dopiero powstawały praktyczne narzędzia koordynacji działań MSZ i JST w dziedzinie dyplomacji samorządowej. Tematy kolejnych spotkań odzwierciedlały priorytety polskiej polityki zagranicznej i jej dyplomacji ekonomicznej i publicznej, jak też kierunki międzynarodowych zainteresowań i interesów polskich JST. Ich uczestnikami spoza dziedziny stosunków międzynarodowych są analitycy think thanków, naukowcy, dziennikarze. Wszystkie spotkania finansowano w ramach konkursu „Wsparcie wymiaru samorządowego i obywatelskiego polskiej polityki zagranicznej”.

¹³ *W Poznaniu o wspólnej realizacji polityki zagranicznej rządu i samorządów, depesza PAP 15 listopada 2015*, www.pap.pl (dostęp 20.11.2015); A. Skorupska, *Polska i kraje Partnerstwa Wschodniego: współpraca między samorządami*, „Biuletyn PISM”, nr 124, 22.11.2013.

¹⁴ Kolejne spotkanie SOKWMS odbyło się w Poznaniu w rocznicę Czerwca 1956 r., 28 czerwca 2013 r. Było ono poświęcone perspektywom udziału polskich samorządów w umacnianiu lokalnego wymiaru Partnerstwa Wschodniego. To właśnie stolica Wielkopolski była w 2011 r. gospodarzem powołanej do życia Konferencji Władz Lokalnych i Regionalnych Partnerstwa Wschodniego, www.umww.pl (dostęp 13.07.2015). We wrześniu 2014 r. Łódź była organizatorem trzeciego spotkania SOKWMS, a jego tematem była współpraca zagraniczna samorządów z władzami chińskimi, www.lodzkie.pl (dostęp 20.09.2015). 17–18 listopada 2015 r. odbyło się IV spotkanie w Kielcach pod hasłem „Polska – państwa nordyckie. Samorządowy wymiar współpracy międzynarodowej”, www.konferencja.e-swietokrzyskie.pl (dostęp 3.12.2015).

W maju 2015 roku, z inicjatywy Urzędu Marszałkowskiego w Poznaniu, zainaugurowała działalność Wielkopolska Sieć Współpracy Zagranicznej, której celem jest także realizacja samorządowego i obywatelskiego wymiaru polskiej polityki zagranicznej i wzmocnienie współpracy międzynarodowej JST¹⁵. Wszelkie tego typu działania koordynujące współpracę międzynarodową regionów stanowią płaszczyznę wymiany doświadczeń i są dla JST źródłem informacji na temat sposobów finansowania międzynarodowych projektów oraz możliwości promocji gospodarczej regionu. Dzięki istnieniu Wielkopolskiej Sieci, poza wzmocnieniem bazy informacyjnej w Internecie, przeprowadzono badania ankietowe skierowane do wielkopolskich samorządów realizujących dyplomację samorządową. Efektem tych działań była prezentacja w listopadzie 2015 roku raportu poświęconego dyplomacji samorządowej województwa wielkopolskiego¹⁶. Tego typu działania pozwalają lepiej koordynować samorządowy wymiar dyplomacji, czego MSZ nie jest w stanie zrobić z uwagi na wielość działań i zasięg współpracy międzynarodowej – trzy tysiące samorządowych partnerów w kraju oraz ponad cztery tysiące podpisanych umów partnerskich.

Współpraca zagraniczna oraz dyplomacja samorządowa województwa zachodniopomorskiego

Województwo zachodniopomorskie ma szczególny potencjał do rozwoju kontaktów międzynarodowych wynikający z położenia geopolitycznego oraz bogatych doświadczeń współpracy transgranicznej. Kontakty z zagranicznymi partnerami stanowią naturalny czynnik wpływający na rozwój gospodarczy i społeczny regionu oraz jego potencjał kulturowy i intelektualny. Działania podejmowane w ramach zagranicznych inicjatyw są realizowane przy uwzględnieniu potencjału gospodarczego, środowiskowego, turystycznego oraz kulturowego regionu. Podobnie jak inne polskie regiony, zachodniopomorskie na przełomie lat 80. i 90. XX wieku intensyfikowało kontakty z partnerami z Europy Zachodniej poprzez współpracę transgraniczną. Natomiast po roku 2004 rozwijano współpracę w oparciu o porozumienia z nowymi partnerami z Europy Południowej i Europy

¹⁵ Pierwsze spotkanie informacyjne Wielkopolskiej Sieci Współpracy Zagranicznej w Poznaniu, 8 czerwca 2015, www.umww.pl (dostęp 20.09.2015).

¹⁶ A. Skorupska, *Dyplomacja samorządowa. Przykład Wielkopolski...*, s. 5–67; wg danych zawartych w tym raporcie, w Wielkopolsce 63% samorządów utrzymuje kontakty zagraniczne.

Wschodniej, zwłaszcza z Ukrainą, z uwagi na bliskość geograficzną oraz zainteresowanie losom Polaków zza wschodniej granicy.

Władze województwa, określając kierunki współpracy międzynarodowej, uwzględniały cele i zadania polityki zagranicznej państwa, a także uwarunkowania, jakie stwarza członkostwo w Unii Europejskiej oraz brały pod uwagę potencjał wynikający z położenia Zachodniopomorskiego nad Odrą i Morzem Bałtyckim. Nie bez znaczenia były także możliwości, jakie stwarzają kontakty utrzymywane przez organizacje pozarządowe, szkoły, uczelnie wyższe, instytucje kultury z zagranicznymi partnerami¹⁷.

Podstawę prawną dla zagranicznej aktywności stanowią: Priorytety współpracy zagranicznej Województwa Zachodniopomorskiego, Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do 2020 roku, zapisy ustawy o samorządzie terytorialnym oraz postanowienia Europejskiej Konwencji Ramowej o Współpracy Transgranicznej. Rozwijając współpracę międzynarodową, samorządy respektują także założenia europejskiej polityki regionalnej, jak również postanowienia porozumień i umów podpisanych z zagranicznymi partnerami. Zdefiniowane w Priorytetach współpracy cele koncentrują się na rozwoju infrastruktury technicznej (komunikacyjnej i związanej z ochroną środowiska), innowacjach wspierających wzrost gospodarki opartej na wiedzy, wzmocnieniu przedsiębiorczości mieszkańców i wspieraniu powstawania nowych miejsc pracy. Podniesieniu poziomu życia mieszkańców regionu służyć ma również rozwój funkcji metropolitalnych, doprowadzenie do dywersyfikacji źródeł energii, stworzenie nowoczesnej administracji oraz zwiększenie roli województwa w regionie Morza Bałtyckiego i innych regionalnych strukturach międzynarodowych. Osiągnięcie zdefiniowanych założeń jest możliwe jedynie przy współpracy samorządu województwa z lokalnymi samorządami, jak również z uczelniami i instytucjami

¹⁷ Kierunki oraz priorytety współpracy zagranicznej województwa zachodniopomorskiego określają: Priorytety Współpracy Zagranicznej Województwa Zachodniopomorskiego, przyjęte przez Sejmik Województwa 28 sierpnia 2000 r.; Priorytety Współpracy Zagranicznej Województwa Zachodniopomorskiego, przyjęte uchwałą Sejmiku Województwa 2 grudnia 2008 r.; Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do 2020 roku, przyjęta przez Sejmik Województwa w grudniu 2005, www.wzp.pl (dostęp 14.09.2015). Szerzej na temat współpracy zagranicznej województwa: B. Toszek, *Paradyplomacja regionalna w obszarze południowego Bałtyku na przykładzie stosunków transgranicznych Województwa Zachodniopomorskiego*, „Studia Politologiczne” 2010, nr 10, s. 37–45; A. Marchewka, *Uwarunkowania prawne prowadzenia współpracy międzynarodowej na przykładzie województwa zachodniopomorskiego*, w: *Samorząd terytorialny wobec procesów rozwoju partnerstwa i współpracy. VII Forum Samorządowe, Szczecin 2011*, s. 220–230.

naukowymi i badawczymi, środowiskami oświatowymi i artystycznymi oraz organizacjami pozarządowymi działającymi na terenie województwa.

Omawiany dokument, biorąc pod uwagę usytuowanie Pomorza Zachodniego, definiuje także geograficzne kierunki współpracy, które pokrywają się zarówno z priorytetowymi kierunkami polskiej polityki zagranicznej, jak i z przyjętymi przez pozostałe polskie województwa celami współpracy zagranicznej¹⁸. Wymienione w Strategii współpracy państwa i regiony są także w 2015 roku ważnymi partnerami współpracy międzynarodowej Zachodniopomorskiego¹⁹:

- obszar Morza Bałtyckiego (region Skania, Kraj Związkowy Meklemburgia-Pomorze Przednie, Obwód Kaliningradzki, Region Helsinki-Uusimaa),
- obszar dorzecza Odry (Meklemburgia-Pomorze Przednie, Kraj Związkowy Brandenburgia, Berlin oraz współpracujące w ramach inicjatywy Środkowoeuropejskiego Korytarza Transportowego – Region Hradec Kralove, Południowe Morawy, Bratysława i Trnava),
- Europa Wschodnia i Południowa (obwód Kaliningradzki, Obwód Mikołajewski, Obwód Kłajpeda, Miasto Niemeczyn; Chorwacja: Żupania Karłowacka, Żupania Primorsko-Gorańska),
- Azja (chińska prowincja Guangdong).

Zachodniopomorskie bierze też udział w stowarzyszeniach i inicjatywach międzynarodowych (Polsko-Niemiecka Komisja Międzyrządowa ds. Współpracy Regionalnej i Przygranicznej, Międzynarodowe Porozumienie na rzecz utworzenia Środkowoeuropejskiego Korytarza Transportowego, Konferencja Współpracy Subregionalnej Państw Morza Bałtyckiego, Forum Rozwoju Bałtyku, Forum Regionów Grupy Wyszehradzkiej, Inicjatywa Środkowoeuropejska) oraz współpracuje z instytucjami UE: Komitetem Regionów, Kongresem Władz Lokalnych i Regionalnych, Radą Europy, Regionalnym Stowarzyszeniem na rzecz Społeczeństwa Informacyjnego.

¹⁸ K. Żurek, *Aktywni ale...*, s. 34–41; W 2012 r. współpracowało z regionami Niemiec, Hiszpanii, Holandii, Białorusi, Chin, Francji, Rosji, Ukrainy, Włoch. W badaniach PISM ankiety przekazały Szczecin, Stargard Szczeciński, Barlinek i Koszalin, szerzej: A. Skorupska, *Dyplomacja samorządowa. Efektywność...*

¹⁹ Priorytety Współpracy Zagranicznej... 2008, www.wzp.pl (dostęp 7.09.2015); informacje na temat współpracy z poszczególnymi regionami znajdują się na stronie internetowej Urzędu Marszałkowskiego, Wydział Współpracy Terytorialnej; informacje uzyskane w lipcu 2015 r. od pani Marty Ciesielskiej, głównego specjalisty w Wydziale Współpracy Terytorialnej Urzędu Marszałkowskiego.

Sieć zagranicznych partnerów województwa zachodniopomorskiego jest nieco węższa niż sąsiedniej Wielkopolski, natomiast współpraca podejmowana jest na podobnych obszarach: wymiana młodzieży, współpraca samorządowa, kultura, edukacja, turystyka, polityka społeczna oraz gospodarka²⁰.

Działania promocyjne regionu, umożliwienie przedsiębiorcom nawiązania kontaktów z zagranicznymi partnerami czy też działania na rzecz rozwoju eksportu, realizowane są poprzez udział w targach i wystawach oraz uczestnictwo w branżowych misjach gospodarczych. Ich inicjatorami i współorganizatorami są zarówno samorządy, jak i zagraniczne instytucje polskiej dyplomacji ekonomicznej – Wydziały Promocji Handlu i Inwestycji oraz izby gospodarcze. Finansowanie tych działań w odniesieniu do małych i średnich przedsiębiorstw z województwa zachodniopomorskiego realizowane było m.in. w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego 2007–2013²¹. Ze środków finansowych tego programu realizowano także promocję turystyki województwa zachodniopomorskiego i Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego celem zwiększenia konkurencyjności województwa w krajowym i zagranicznym ruchu turystycznym²². Przedstawiciele województwa uczestniczyli w międzynarodowych targach turystycznych, a walory turystyczne regionu prezentowano na krajowych targach, imprezach promocyjnych. Przygotowano i aktualizowano stronę internetową promującą województwo, produkowano i emitowano filmy ukazujące Pomorze Zachodnie jako atrakcyjny kierunek wyjazdów. Prowadzono badania marketingowe i promowano województwo w mediach tradycyjnych i w Internecie.

Podobnie jak to ma miejsce w odniesieniu do innych polskich województw, także dla Zachodniopomorskiego najważniejszym partnerem do współpracy są regiony Republiki Federalnej Niemiec. Podstawę prawną dla kontaktów rozwijanych obecnie na płaszczyźnie społecznej, gospodarczej, kulturalnej,

²⁰ A. Skorupska. *Dyplomacja samorządowa. Przykład Wielkopolski...*, s. 35.

²¹ *Instrumenty wsparcia eksportu na poziomie regionalnym*, s. 22–23, www.coie.gov.pl (dostęp 9.09.2015).

²² Informacja Biura Turystyki Wydziału Turystyki i Gospodarki Urzędu Marszałkowskiego na temat realizacji projektu „Zachodniopomorskie – Morze Przygody”, www.wzp.pl (dostęp 5.05.2015).

samorządowej, ochrony środowiska oraz ochrony zdrowia są wspólne projekty i porozumienia podpisane w latach 2000–2006²³.

Biorąc pod uwagę miejsce niemieckiej gospodarki w bilansie handlowym Polski, w kontaktach z niemieckimi partnerami szczególnego znaczenia nabiera współpraca gospodarcza, transportowa i regionalna. W ramach działań dyplomacji samorządowej marszałek województwa spotkał się z ministrem gospodarki i spraw europejskich landu Brandenburgii (marzec 2012), a efektem tego spotkania było – między innymi – otwarcie w 2013 roku Biura Łącznikowego – Przedstawicielstwa Kraju Związkowego Brandenburgii w Szczecinie. Rozmowy z udziałem przedstawicieli JSM, ale także dyplomatów i korpusu konsularnego, przedstawicieli placówek naukowych i badawczych, odbywały się podczas cyklicznych spotkań Forum Samorządowego, które organizowano w Szczecinie (2012 r.) oraz w Kołobrzegu (2013 i 2014 r.).

Wspólne działania koncentrują się na wspieraniu małych i średnich przedsiębiorstw, wymianie doświadczeń oraz promocji gospodarczej. Prezentacja województwa zachodniopomorskiego w Meklemburgii Pomorza-Przednim w październiku 2012 roku skupiła rzemieślników-przedsiębiorców i była poświęcona m.in. szkolnictwu zawodowemu. Kolejne takie wydarzenie miało miejsce we wrześniu 2014 roku, pod hasłem „Rynek usług zdrowotnych – rozwój, innowacje, współpraca”. Towarzyszyły mu warsztaty i szkolenia poświęcone turystyce zdrowotnej oraz branży medycznej. Podobne działania prowadziła strona niemiecka, organizując spotkania w ramach programu Invest in Vorpommern (2013 r.) czy prezentując Kraj Związkowy Meklemburgia-Pomorze Przednie w listopadzie 2015 pod hasłem „Specjaliści i kadra kierownicza – kształcenie i doksztalcanie transgraniczne”.

Działania prowadzone w sferze dyplomacji ekonomicznej przez województwo zachodniopomorskie we współpracy z Wydziałem Promocji Handlu i Inwestycji Ambasady RP w Berlinie, poza celem promocyjnym, zmierzają do zwiększenia aktywności polskich przedsiębiorców na niemieckim rynku poprzez przekazywanie ofert biznesowych czy też pomoc z nawiązaniu kontaktów z przedsiębiorcami zza Odry. Aktywność w tej dziedzinie standardowo polega na

²³ W omawianym okresie współpraca z podmiotami niemieckimi odbywała się na podstawie porozumień: Wspólne oświadczenie o współpracy transgranicznej między Województwem Zachodniopomorskim a Krajem Związkowym Meklemburgia-Pomorze Przednie, podpisane 18 czerwca 2000 r.; Wspólne oświadczenie o współpracy między Województwem Zachodniopomorskim a Krajem Związkowym Brandenburgia, podpisane 7 grudnia 2001 r.; Współpraca z Berlinem na podstawie projektu Partnerstwo Odry, zapoczątkowanego w 2006 r.

uczestnictwie w targach, wystawach i seminariach organizowanych lub współorganizowanych przez WPHI w Berlinie. Przedstawiciele województwa biorą udział w corocznych Międzynarodowych Targach Gospodarki Żywnościowej, Rolnictwa i Ogrodnictwa „Grüne Woche” w Berlinie.

Ciekawą inicjatywą, w jaką angażuje się Zachodniopomorskie, jest Partnerstwo Odry, stanowiące nieformalną, międzyregionalną sieć współpracy realizowaną pod hasłem „Granice dzielą, Odra łączy”. Celem kooperacji jest stworzenie regionalnej formy współpracy gospodarczej, infrastrukturalnej, naukowej, kulturalnej i społecznej. Najwięcej wymiernych efektów działań widocznych jest w sferze turystyki – stworzono wspólny wizerunek polsko-niemieckiego obszaru przygranicznego, mapę turystyczną regionu oraz realizowano wspólną promocję walorów turystycznych (udział w targach „Tour Salon” w Poznaniu w latach 2013–2014).

Współpraca w dziedzinie turystyki stanowi ważny obszar kooperacji polsko-niemieckiej finansowanej przez Unię Europejską i wpisujący się w założenia Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do 2020 roku, której celem jest budowa wizerunku regionu i promocja turystyki w kraju i za granicą. W ostatnich latach polsko-niemieckiej współpracy dokonano rewitalizacji Europejskiego szlaku kulturowego św. Jakuba, zajęto się turystyką wodną, zwłaszcza budową szlaków żeglarskich, zarządzaniem marinami, promocją tej formy turystyki oraz szkoleniami w branży turystycznej.

Nieco mniej intensywnie rozwijała się w latach 2012–2015 współpraca z regionami Skandynawii – z Finlandią i Szwecją. W 2013 roku podpisano umowę o współpracy między województwem zachodniopomorskim a regionem Skania, a w roku następnym umowę o współpracy między województwem zachodniopomorskim z regionem Helsinki-Uusimaa. W ramach współpracy odbywają się spotkania poświęcone projektom energetycznym i Polsko-Szwedzkiej Platformie Zrównoważonej Energetyki, dotyczącej gospodarki odpadami i przyjaznego środowiska. Tradycyjnie partnerzy z Polski i Skandynawii powracali także do kwestii ochrony morskiego brzegu Morza Bałtyckiego.

Współpraca gospodarcza oraz wsparcie polskich przedsiębiorstw jest jednym z priorytetowych działań we współpracy województwa zachodniopomorskiego z francuskimi partnerami. Wspólne obszary kontaktów województwa z Departamentem Loary obejmowały zagospodarowanie terenów postocznionych, żeglugę śródlądową, energię odnawialną oraz rolnictwo. W latach 2012–2014 rolnicy zajmujący się ekologicznymi uprawami brali udział w wizycie studyjnej

w Departamencie Gironde, gdzie wymieniali doświadczenia i nawiązywali bezpośrednie kontakty w dziedzinie ekologicznego rolnictwa, przetwórstwa i dystrybucji żywności ekologicznej.

Współpraca z Chinami, realizowana do lat 80. i 90. XX wieku, chociaż nie przynosi spodziewanych rezultatów, to nadal stwarza szanse na rozwój kontaktów gospodarczych i kooperacji przedsiębiorców z zachodniopomorskiego z chińskimi partnerami. We wrześniu 2012 roku, wraz z marszałkiem Olgiędem Geblewiczem, wyjechała do Państwa Środka grupa kilkunastu przedsiębiorców z branży morskiej, maszynowej, spożywczej i związanej z energetyką odnawialną, którzy uczestniczyli w seminarium gospodarczym. Promocję walorów turystycznych i gospodarczych województwa prowadzono podczas I Forum Regionalnego Polska–Chiny (2013 rok), na łamach miesięcznika „Welcome to Poland, promoting Poland’s regions” oraz podczas wizyt chińskich gości na Pomorzu Zachodnim. We współpracy z chińskimi partnerami uczestniczą polscy przedsiębiorcy, uczelnie wyższe, szkoły i instytucje kultury. Do najczęstszych form kontaktów należą misje gospodarcze oraz wymiana kadry naukowej i studentów.

Do regionów i państw o znacznie mniejszej aktywności dyplomacji samorządowej województwa zachodniopomorskiego należy zaliczyć te położone za wschodnią granicą Polski. W 2015 roku podjęto działania na rzecz intensyfikacji współpracy gospodarczej Zachodniopomorskiego z litewskim regionem Kłajpedy. Podczas wizyty ambasadora Litwy w Szczecinie, marszałek Geblewicz rozmawiał na temat podpisania umowy o współpracy w dziedzinie kooperacji portów, turystyki, wykorzystaniu potencjału wynikającego z nadmorskiego położenia, budowy wspólnej marki turystycznej, promocji żeglarstwa wokół Południowego Bałtyku.

W odniesieniu do współpracy gospodarczej z Białorusią, województwo kontynuuje prowadzenie wspólnych działań z Wydziałem Promocji Handlu i Inwestycji Ambasady RP w Mińsku, polegających na przekazywaniu informacji o wydarzeniach gospodarczych odbywających się w regionie oraz uzupełniających bazę danych na temat firm z Pomorza Zachodniego szukających kooperanta na Białorusi.

Wzmocnieniu gospodarczego i inwestycyjnego potencjału regionu służy uczestnictwo w projekcie TENTacle – „Wykorzystanie korytarzy sieci bazowej w ramach transeuropejskiej sieci transportowej TEN-T pod kątem rozwoju spójności”, realizowanym w ramach Programu Europejskiej Współpracy Terytorialnej – Program Interreg Region Morza Bałtyckiego 2014–2020. Rozwój

przedsiębiorczości wspiera uczestnictwo województwa w fińskim projekcie „Wsparcie dla młodych osób przez umożliwienie rozwoju przedsiębiorczości w regionach” (Boost EER), którego implementacja realizowana jest w ramach Programu Interreg Europa. Program ma na celu zwiększenie kompetencji młodych przedsiębiorców oraz integrację tego środowiska, a także zwiększenie możliwości władz regionalnych w tworzeniu warunków dla rozwoju przedsiębiorczości młodych poprzez współpracę z podmiotami trójkąta wiedzy (integracja edukacji, badań i innowacji oraz rozwoju regionalnego).

Działania na rzecz promocji gospodarczej regionu, napływu bezpośrednich inwestycji, a także umiędzynarodowienia kontaktów przedsiębiorstw na Pomorzu Zachodnim, wspierane są przez Centrum Obsługi Inwestorów i Eksporterów w Szczecinie, które tylko w 2015 roku obsługiwało projekty inwestycyjne oraz wizyty delegacji z USA, Japonii, Indii czy Chin²⁴.

Współpraca międzynarodowa polskich województw jest najczęściej realizowana poprzez kontakty społeczne – w dziedzinie kultury, oświaty i nauki. Płaszczyzny te stanowią jednocześnie obszar aktywności polskiej dyplomacji publicznej, także w jej kulturalnym wymiarze. Dla działań promujących kraj i jego regiony konieczne stało się włączenie samorządów, organizacji pozarządowych, placówek oświatowych, naukowych i instytucji kultury.

Województwo zachodniopomorskie, podobnie jak inne samorzady w kraju, wspiera rozwój kontaktów kulturalnych służących lepszemu zrozumieniu i przełamywaniu stereotypów. Zacieśnieniu współpracy polsko-niemieckiej oraz lepszemu poznaniu służyła organizacja w Złocieniu w 2015 roku spektakularnego wydarzenia, jakim był „Europejski Festiwal Ludzi”, zainicjowany przez Stowarzyszenie Przyjaciół Kultury „Inspiracja”, które otrzymało dofinansowanie z MSZ i wspierane było przez województwo zachodniopomorskie. Podczas Festiwalu odbywały się wystawy malarstwa, spektakle teatralne, prezentacje folkloru i pokazy kulinarne, które stały się okazją do promocji kultury narodowej oraz wizerunku Polski jako kraju dobrze funkcjonującej samorządności i współpracy międzynarodowej. Wydarzeniem o dużej skali był także XV Festiwal Młodzieży Euroregionu Pomerania w 2013 roku z udziałem 1000 uczestników, którego celem była integracja mieszkańców przygranicznych gmin Polski, Niemiec i Szwecji.

²⁴ Szerzej na temat działalności Centrum Obsługi Inwestora w Szczecinie: www.coiwpz.pl. Znaczenie Centrum dla rozwoju gospodarczego regionu potwierdza fakt powierzenia w 2014 r. jego kierownictwa Jackowi Wójcikowi, dyplomacie, byłemu kierownikowi Wydziału Promocji Handlu i Inwestycji ambasady RP w Danii.

Wydarzenia o charakterze kulturalnym często są realizowane i finansowane z funduszu Interreg IV A i właśnie w kooperacji z niemieckimi partnerami odbywają się na przykład panele dyskusyjne, jak to miało miejsce podczas Dni Kultury Polskiej w Greifswaldzie czy w czasie Kongresu Kultury w Szczecinie. W 2014 roku zaprezentowano także wystawę poświęconą ważnym i przełomowym wydarzeniom w historii Szczecina. W miejscowościach zlokalizowanych wokół Zalewu Szczecińskiego zorganizowano serię wydarzeń, których celem była integracja i lepsze zrozumienie mieszkańców poprzez historię i dziedzictwo kulturowe (czerwiec 2014 roku). Wiele wydarzeń odwoływało się do wspólnych doświadczeń historii – okresu komunistycznego i pamięci historycznej. Inicjatywą, której poświęcono uwagę podczas spotkań przedstawicieli władz samorządowych województwa zachodniopomorskiego i Meklemburgii-Pomorza Przedniego, był Szczeciński Okręg Metropolitalny oraz kontynuacja działań na rzecz Transgranicznego Regionu Metropolitalnego Szczecina.

W ramach współpracy oświatowej prowadzona jest nauka języka niemieckiego w szkołach oraz wymiana nauczycieli i uczniów szkół finansowana przez JST ze Szczecina, Gryfina i Polic. Międzynarodową wymianą uczniów zajmuje się między innymi Zachodniopomorskie Centrum Kształcenia Zawodowego w Świnoujściu, współpracujące ze szkołą w Lubece i organizujące praktyki zawodowe dla osób poszukujących pracy na niemieckim rynku. Zachodniopomorskie Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Szczecinie realizuje projekty w zakresie podniesienia mobilności absolwentów w ramach projektu Erasmus+ i współpracuje ze stroną niemiecką w kwestiach uznawalności uprawnień zawodowych.

Kontakty oświatowe i naukowe uczelni województwa zachodniopomorskiego są utrzymywane z partnerami (Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny i Uniwersytet w Nantes) z Departamentu Loary. Wymianę uczniów i nauczycieli realizowano w ramach wspólnego projektu „Moje miasto w Europie”. Z francuskich doświadczeń korzystano także w dziedzinie restrukturyzacji portu i energetyki odnawialnej, przy wprowadzaniu instytucji lekarzy rodzinnych, tworzeniu gazoportu w Świnoujściu, we Francji odbywali też staże urzędnicy samorządowi.

Uczelnie wyższe i instytucje kultury, m.in. Akademia Sztuki, Uniwersytet Szczeciński, Akademia Morska, Zamek Książąt Pomorskich, Stowarzyszenie OFFicyna, Międzynarodowy Festiwal Pieśni Chóralnej w Międzyzdrojach, zostały włączone przez władze marszałkowskie województwa do współpracy

naukowej i kulturalnej z Chinami. Trudno jednak ocenić efekty płynące z wizyt i spotkań oficjalnych przedstawicieli województwa, władz uczelni czy wymiany naukowej.

Współpraca z Ukrainą (Obwód Mikołajowski), tracąca na intensywności na skutek wojny w Dombasie, polegała w omawianym okresie na działaniach wpisujących się w realizację unijnego projektu Partnerstwa Wschodniego. Udział przedstawicieli samorządowych władz województwa zachodniopomorskiego w przedsięwzięciach realizowanych w ramach polityki sąsiedztwa Unii Europejskiej miał na celu upowszechnienie zasad demokracji, rządów prawa i praw człowieka, wspieranie rozwoju kontaktów gospodarczych, kulturalnych, naukowych oraz opiekę nad Polakami na Ukrainie. Wśród działań realizowanych w ramach współpracy z tym krajem zaproszono ukraińskich dziennikarzy do Szczecina, którzy w 2012 roku nakręcili reportaż o województwie – „Szczecin jako metropolia pogranicza polsko-niemieckiego”. Goszczono także studentów ekonomii, prawa, stosunków międzynarodowych, zapoznawano ich z działalnością samorządową, współpracą międzynarodową oraz programami współpracy państw Morza Bałtyckiego i Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2007–2013. We wrześniu 2014 roku Uniwersytet Szczeciński promował swoją ofertę edukacyjną dla studentów Kijowa, jednak jej efekty nie są duże w porównaniu z ośrodkami akademickimi centralnej i wschodniej Polski.

W 2013 roku podpisano porozumienie o współpracy między Zamkiem Książąt Pomorskich a ukraińskimi instytucjami kultury. Teatry szczecińskiej Ofensywy Teatralnej występowały na Ukrainie kilkakrotnie od 2009 roku, a ukraińscy artyści brali udział w V Rusinowskim Lecie z Folklorem – spotkanie wielu kultur w 2014 roku. Ciekawą inicjatywą były warsztaty zrealizowane w kwietniu 2014 i w marcu 2015 roku przez Bożenę Kawicką i Annę Borkowską, których celem była pomoc osobom dotkniętym stresem pourazowym, skierowane do psychologów i psychoterapeutów z Kijowa.

Do kontaktów społecznych i kulturalnych ograniczają się relacje województwa zachodniopomorskiego z Litwą (Region Kłajpedy, Miasto Niemenczyn). W latach 2012–2014 miały miejsce wyjazdy młodzieży, polskich wolontariuszy opiekujących się Polakami na Litwie, rewizyta młodzieży litewskiej w Polsce, występy zespołów pieśni i tańca. W 2015 roku dominującym wydarzeniem była organizacja obchodów śmierci litewskich lotników pod Pszczelnikiem.

W katedrze św. Jakuba, z udziałem ambasadora Republiki Litewskiej oraz konsula honorowego w Szczecinie, zorganizowano nabożeństwo ku czci poległych.

Jeszcze bardziej ograniczony charakter ma współpraca województwa z Obwodem Kaliningradzkim w Rosji, która już od 2012 roku sprowadza się jedynie do kwestii związanych z wymianą młodzieży oraz do współpracy w ramach Forum Regionów Polski i Rosji. Latem 2013 roku podjęto starania w kierunku poprawy wizerunku Polski w Rosji i oddziaływania na środowiska opiniotwórcze poprzez wsparcie międzynarodowego projektu – „Służba publiczna w Polsce i w Rosji – wymiana doświadczeń liderów młodego pokolenia”. Prowadzono także działania mające na celu podtrzymanie dialogu, współpracy naukowej i wymiany młodzieży.

Incydentalny charakter miały kontakty z Białorusią (Obwód Miński), które ograniczyły się do współorganizacji konferencji „Cena wolności – lekcja demokracji” (2013), stanowiącej część programu „Solidarni z Białorusią”.

Województwo Zachodniopomorskie w czerwcu 2015 roku było gospodarzem XI Forum Samorządowego, którego przewodnie hasło brzmiało „25 lat doświadczeń samorządu terytorialnego w Polsce – wyzwania na przyszłość. Regiony dla rozwoju Europejskiej Sieci Sąsiedztwa”²⁵. Udział samorządowców z całej Europy stał się nie tylko okazją zaprezentowania sukcesów polskiej samorządności, promocji Polski lokalnej i regionalnej, ale także do promocji Kołobrzegu i Pomorza Zachodniego.

Promocji regionu służy również działające od 2003 roku w Brukseli Biuro Regionalne Województwa Zachodniopomorskiego, którego zadaniem jest także reprezentowanie interesów województwa w kontaktach z Komisją Europejską i Komitetem Regionów. Biuro odgrywa także rolę pośrednika w zdobywaniu informacji dla partnerów współpracy międzyregionalnej, gromadzi informacje istotne z punktu widzenia interesów województwa oraz informuje administracje regionalne o zmianach prawnych i proceduralnych oraz decyzjach organów UE. Biuro organizuje także spotkania przedstawicieli władz województwa z reprezentantami instytucji UE oraz uczestniczy w wizytach i spotkaniach promocyjnych²⁶.

²⁵ Informacja na temat przebiegu XI Forum Samorządowego, Kołobrzeg 23–24 czerwca 2015 r., www.forumsamorządowe.wzp.pl (dostęp 15.10.2015).

²⁶ *Statut Biura Regionalnego Województwa Zachodniopomorskiego w Brukseli*, 2003 r.; *Informacje na temat zadań Biura Regionalne Województwa Zachodniopomorskiego w Brukseli*, tam też wykaz innych form działalności Biura, www.bipwestpomierania.wzp.pl (dostęp 15.09.2015).

Podmiotem wspierającym realizację samorządowego wymiaru polskiej polityki zagranicznej jest Regionalny Ośrodek Debaty Międzynarodowej kierowany przez Dorotę Kowalewską²⁷. Koncentruje on swoje działania na wspieraniu rozwoju współpracy międzynarodowej, realizacji funkcji informacyjnych i edukacyjnych. W sferze dyplomacji inicjuje debaty na temat współczesnej dyplomacji i roli służby zagranicznej (dzień służby zagranicznej, pomoc rozwojowa) oraz dyplomacji w wymiarze regionalnym (cykl filmów we współpracy z TVP Szczecin, debaty z udziałem konsulów honorowych akredytowanych w Szczecinie). Propaguje wiedzę na temat członkostwa Polski w UE (lekcje europejskie), organizuje obchody Dnia Europy, inicjuje debaty na kontrowersyjne tematy, jak na przykład wprowadzenie euro w Polsce. Przybliża społeczeństwu wiedzę na temat polskiej polityki zagranicznej i nowoczesnej dyplomacji poprzez organizację wydarzeń, które odbywają się w szkołach, instytucjach kultury, m.in. w Książnicy Pomorskiej, a także debat oksfordzkich czy organizację spotkań z udziałem przedstawicieli MSZ. RODM jest organizatorem konferencji naukowych oraz szkoleń i warsztatów dotyczących współpracy międzynarodowej, funkcjonowania w środowisku zróżnicowanym kulturowo (*savoir vivre*, protokół dyplomatyczny), bierze także udział w organizacji międzynarodowej wymiany młodzieży.

Podsumowanie

Województwo zachodniopomorskie dysponuje jednym z najlepszych potencjałów dla realizacji współpracy zagranicznej i dyplomacji samorządowej, które to stanowią istotny czynnik stymulujący rozwój i konkurencyjność regionów. Współpraca międzynarodowa realizowana przez JST i podmioty działające w Zachodniopomorskiem, jest zgodna z celami i priorytetami polityki zagranicznej państwa, a jednocześnie nie odbiega od charakteru oraz formy podobnych działań realizowanych przez inne polskie województwa. Liczba partnerów, z jakimi aktywnie utrzymywane są relacje, wskazuje jednak na nieco mniejszą aktywność województwa w porównaniu z Wielkopolską. Do najbardziej stabilnych i aktywnych należą (podobnie jak w skali kraju), kontakty z Niemcami, które mają też najdłuższą tradycję, jednak w chwili obecnej zauważalna jest większa aktywność

Biuro uczestniczy w organizacji wystaw i imprez promujących polskich przedsiębiorców i polską gospodarkę. Informacja na temat organizacji w Brukseli wystawy „Magic Box-Polish Design” 14 września 2015 r., www.msz.gov.pl (dostęp 28.11.2015).

²⁷ Szerzej o działalności RODM w Szczecinie: www.roadm.szczecin.pl; informacja przekazana przez pracowników biura w odpowiedzi na zapytanie autorki, lipiec 2015.

polskiej strony. Wydaje się także, że do najbardziej strategicznych obszarów współpracy należą te związane z wykorzystaniem Odry jako szlaku komunikacyjnego oraz Środkowoeuropejskim Korytarzem Transportowym. Nieco mniej efektów przynosi współpraca z partnerami ze wschodu Europy oraz Chin, a to właśnie na korzyści płynące dla polskich przedsiębiorców z kontaktów z Państwem Środka liczone najbardziej. Wobec powyższego rekomendacją dla działań w sferze promocji gospodarczej regionu powinno być długofalowe podejście do kontaktów z poszczególnymi partnerami i bardziej intensywna współpraca z Ministerstwem Gospodarki i strukturami polskiej dyplomacji ekonomicznej. Podobny walor mogą mieć częstsze kontakty i wizyty w Zachodniopomorskim przedstawiciele dyplomatycznych innych państw akredytowanych w Polsce. Dobrą praktyką pozostają kontakty z korpusem konsulów honorowych mających siedziby w Szczecinie, bowiem coraz więcej państw buduje swoje relacje międzynarodowe w oparciu o niezawodowe urzędy. Dyplomacja samorządowa województwa zachodniopomorskiego podnoszona jest także na wyższe szczeble współpracy międzynarodowej, kiedy to dochodzi do spotkań władz województwa z ambasadorami Niemiec i Polski.

Priorytetową strategią działań dla samorządów, zwłaszcza dużych miast, jest ich promocja w kraju i za granicą. W odniesieniu zarówno do województwa zachodniopomorskiego, jak i innych samorządów w kraju, poważną przeszkodą pozostaje brak wystarczających środków na realizację dyplomacji samorządowej. W ostatnich latach zrealizowano projekty promujące region: „Zachodniopomorskie – Morze Przygody”, „Invest in West Pomerania”, „Pomorze Zachodnie – dobre na przyszłość”, wpisujące się w działania mające na celu rozwój gospodarczy oraz podniesienie konkurencyjności województwa zachodniopomorskiego.

Do najbardziej aktywnych relacji międzynarodowych utrzymywanych przez województwo zachodniopomorskie należą kontakty w sferze kultury, nauki i oświaty. Są one realizowane nawet w sytuacji kryzysu w stosunkach międzypaństwowych na szczeblu centralnym. Tym samym wpisują się w strategię działań dyplomacji publicznej i kulturalnej państwa, których celem jest budowa pozytywnego wizerunku Polski.

Realizacja zadań dyplomacji samorządowej napotykała często na problemy wynikające z braku dobrych praktyk w kontaktach między samorządami a resortem spraw zagranicznych. Jednak, jak podkreślają sami samorządowcy, w ostatnim czasie nastąpiła znaczna poprawa, bowiem MSZ dostrzega w samorządach realnego partnera w realizacji zadań polskiej polityki zagranicznej. Usprawniono

przepływ informacji między JST a MSZ w zakresie międzynarodowej współpracy, czemu służy częstsza organizacja spotkań pracowników MSZ z odpowiedzialnymi za współpracę międzynarodową przedstawicielami samorządów oraz większa koordynacja działań. Przez pierwsze lata problemy proceduralne wynikały z braku jasnego rozumienia pojęcia „inicjatywy zagranicznej”, co niejednokrotnie przedłużało i utrudniało proces rozwoju współpracy międzynarodowej. Nadal istnieją problemy proceduralne związane z wymogiem uzyskania zgody MSZ na realizację inicjatyw władz samorządowych województwa, co jednak pozostaje w zgodzie z systemem ustrojowym Polski.

Bibliografia

Źródła

- Europejska Karta Samorządu Terytorialnego, Strasburg, 15 października 1985 r., Dz.U. 1994, nr 124, poz. 607.
- Europejska konwencja ramowa o współpracy transgranicznej między wspólnotami i władzami terytorialnymi, Madryt, 21 maja 1980 r., Dz.U. 1993, nr 6, poz. 287.
- Informacja ministra spraw zagranicznych R. Sikorskiego o założeniach polskiej polityki zagranicznej w 2012 r., www.msz.gov.pl.
- Informacja ministra spraw zagranicznych G. Schetyny o zadaniach polskiej polityki zagranicznej w 2015 r., www.msz.gov.pl.
- Informacje na temat zadań Biura Regionalnego Województwa Zachodniopomorskiego w Brukseli, www.bipwestpomierania.wzp.pl.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483.
- Priorytety polityki zagranicznej RP 2012–2016*, Warszawa, marzec 2012 r., www.msz.gov.pl.
- Priorytety Współpracy Zagranicznej Województwa Zachodniopomorskiego*, przyjęte przez Sejmik Województwa 28 sierpnia 2000 r., www.wzp.pl.
- Priorytety Współpracy Zagranicznej Województwa Zachodniopomorskiego*, przyjęte uchwałą Sejmiku Województwa 2 grudnia 2008 r., www.wzp.pl.
- Stanowisko Konwentu Marszałków Województw RP z 18 kwietnia 2012 r. w sprawie współdziałania administracji rządowej oraz województw w zakresie inicjatyw współpracy międzynarodowej, w: *Polska polityka zagraniczna. Perspektywa samorządów i obywateli*, Warszawa 2012.
- Statut Biura Regionalnego Województwa Zachodniopomorskiego w Brukseli*, 2003 r., www.biowestpomierania.wzp.pl.
- Strategia Województwa Zachodniopomorskiego do 2020 roku*, przyjęta przez Sejmik Województwa, z grudnia 2005, www.wzp.pl.
- Ustawa o samorządzie terytorialnym z 8 marca 1990 r., Dz.U. nr 16, poz. 95.

Ustawa o zasadach przystępowania jednostek samorządu terytorialnego do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych, 15 września 2000 r., Dz.U. nr 91, poz. 1009.

Opracowania

Fuksiewicz A., Łada A., Wenerski Ł, *Współpraca zagraniczna polskich samorządów – wnioski z badań*, Warszawa 2012.

Hryniewiecka-Filipkowska, *Dyplomacja czy delegacja samorządowa za granicą. Charakter Zagranicznych Biur Polskich Województw w Brukseli*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2012, nr 12.

Marchewka A., *Uwarunkowania prawne prowadzenia współpracy międzynarodowej na przykładzie województwa zachodniopomorskiego*, w: *Samorząd terytorialny wobec procesów rozwoju partnerstwa i współpracy. VII Forum Samorządowe*, Szczecin 2011.

Poleszczuk J., Sztop-Rutkowski, *Samorządowa i obywatelska współpraca transgraniczna w województwie podlaskim*, Białystok 2013.

Sikorski R., *Dyplomacja bliska obywatelom*, w: *Polska polityka zagraniczna. Perspektywa samorządów i obywateli*, Warszawa 2012.

Skorupska A., *Dyplomacja samorządowa. Efektywność i perspektywy*, Warszawa 2015.

Skorupska A., *Dyplomacja samorządowa. Przykład Wielkopolski*, Warszawa 2015.

Skorupska A., *Polska i kraje Partnerstwa Wschodniego: współpraca między samorządami*, „Biuletyn PISM”, nr 124, 22.11.2013.

Toszek B., *Paradyplomacja regionalna w obszarze południowego Bałtyku na przykładzie stosunków transgranicznych Województwa Zachodniopomorskiego*, „Studia Politolologiczne” 2010, nr 10.

Tuz A., *Współpraca MSZ z organizacjami pozarządowymi i samorządami przy realizacji wybranych zadań z zakresu współpracy międzynarodowej*, www.msz.gov.pl.

Współpraca międzynarodowa jednostek samorządu terytorialnego, red. M. Natanek, Kraków 2013.

Żurek K., *Aktywni, ale niedoinformowani przez rząd*, w: *Polska polityka zagraniczna. Perspektywa samorządów i obywateli*, Warszawa 2012.

Żurek K., *Budowanie trwałych więzi wymaga wsparcia*, w: *Polska polityka zagraniczna. Perspektywa samorządów i obywateli*, Warszawa 2012.

Strony internetowe

www.bipwestpomierania.wzp.pl.

www.coie.gov.pl.

www.coiwzp.pl.

www.forumsamorzadowe.wzp.pl.

www.konferencja.e-swietokrzyskie.pl.

www.lodzkie.pl.

www.msz.gov.pl.

www.pap.pl.

www.regiony.org.pl.

www.roadm.szczecin.pl.

www.samorzad.info.pl.

www.umww.pl.

www.uwb.edu.pl.

www.wzp.pl.

ABSTRAKT

Współczesne stosunki międzynarodowe są realizowane przez państwa oraz podmioty niepaństwowe za pomocą niestandardowych instrumentów dyplomacji, do których zaliczamy wymiar obywatelski i samorządowy. Współpraca zagraniczna samorządów, transgraniczne kontakty na poziomie lokalnym, kontakty organizacji społecznych, szkół, uczelni i instytucji kultury, utrzymywane od lat 90. XX wieku w ramach współpracy transgranicznej, stanowią cenne dopełnienie działań podejmowanych przez rząd w sferze polityki zagranicznej. Narzędzia dyplomacji publicznej, w tym także ekonomicznej, są współcześnie wykorzystywane do realizacji celów polskiej polityki zagranicznej i jej *soft power*, wpływając na kształtowanie pozytywnego wizerunku Polski jako kraju otwartego na współpracę i odpowiedzialnego partnera.

Dyplomacja publiczna oraz instrumenty wsparcia inicjatyw samorządowych i obywatelskich służą realizacji podstawowego celu, jakim jest budowa dobrego wizerunku Polski i wzmocnienie jej pozycji międzynarodowej. Jego realizacji służy rozwój współpracy międzynarodowej, rozszerzenie społecznej debaty na temat polskiej polityki zagranicznej oraz wzmocnienie jej merytorycznego i eksperckiego zaplecza. Rozwijana od 2012 roku współpraca rządu RP z samorządami polega na praktycznej pomocy w tworzeniu strategii współpracy zagranicznej, wspieraniu zagranicznych inicjatyw samorządowych, stanowiących ważny czynnik wpływający na wzrost gospodarczy, budowę międzynarodowej pozycji miast i regionów oraz rozwój kontaktów społecznych.

Województwo zachodniopomorskie dysponuje jednym z najlepszych potencjałów do realizacji współpracy zagranicznej i dyplomacji samorządowej. Współpraca międzynarodowa prowadzona przez JST i podmioty działające w Zachodniopomorskiem jest zgodna z celami i priorytetami polityki zagranicznej państwa, a jednocześnie nie odbiega od charakteru oraz formy podobnych działań realizowanych przez inne polskie województwa. Działania dyplomacji samorządowej koncentrują się na współpracy

gospodarczej, wspieraniu małych i średnich przedsiębiorstw, rozwoju turystyki, współdziałaniu instytucji kultury, szkół i uczelni wyższych. Priorytetowym obszarem jest także promocja województwa zachodniopomorskiego realizowana w kraju i za granicą.

**CIVIL AND MUNICIPAL DIMENSIONS OF THE POLISH DIPLOMACY EXEMPLIFIED
WITH THE COOPERATION OF THE WEST-POMERANIAN VOIVODESHIP
IN THE YEARS 2012–2015**

ABSTRACT

The present-day international relations are developed by states and other non-state actors with the use of some non-standard instruments of diplomacy, including its civil and municipal dimension. Local governments' foreign activities, across-the-border contacts at the local level, international contacts of social organisations, schools, universities and institutions of culture have constituted a valuable complement of the activities taken by the government in the sphere of foreign policy since the 1990s. The instruments of public diplomacy, including the economic ones, are currently used to achieve aims of the Polish foreign policy and its soft power, contributing to the creation of a positive image of Poland as a reliable partner and a country open for cooperation.

Public diplomacy and the support instruments on part of local governments and civil organisations help achieve the main aim, which is a creation of a positive image of Poland and enhancing its international position. Achieving that aim is supported by developing international cooperation, widening social debate on the Polish foreign policy and its substantive and expert background. The cooperation between the Polish central government and Polish local governments developed since 2012 have consisted in practical assistance in creating a foreign cooperation strategy, in supporting international activities of local governments, which constitute an important factor influencing an economic growth, creating an international positions of towns and regions and the development of social contacts.

The West-Pomeranian Voivodeship has one of the best potential to develop international cooperation and diplomacy at the local government level. The international cooperation run by JSTs and other actors in the West-Pomeranian Voivodeship is compatible with the aims and priorities of the state foreign policy, and – at the same time – does not differ much from the policies pursued by other Polish voivodeships. The activities of the diplomacy at the local government level concentrates on economic cooperation, supporting small and medium enterprises (SMEs), the development of tourism, cooperation within institutions of culture, schools and universities. The priority is also the promotion of the West-Pomeranian Voivodeship at home and abroad.